

3067

Rodzaj dokumentacji	Ewidencja parku w Turkowicach gmina: Turkowice woj. Zamość
Autorzy opracowania	arch. Tadeusz Augustynek mgr Jadwiga Czerepińska mgr inż. mgr. Anna Obrębska
Zlecający	Woj. Konserwator Zab. w Zamościu
Rek. oprac.	październik 1976 r.

Nr. inw. 3067

dep.

BIBLIOTEKA

Zarząd Ochrony i Konserwacji Zesp. Pałac.-Ogród.

Muzeum Różnowego w Warszawie

ul. Szwoleżerów Nr 9 tel. 29-67-78

ARCHIWUM
OŚRODEK OCHRONY
ZABYTKOWEGO KRAJOBRAZU
ul. Szwoleżerów 9 tel. 621 62 41 w. 244

Nr inw. 3067

M E T R Y C Z K A P A R K U - O G R O D U

1	Adres :	miejscowość /dzielnica, ulica nr posesji/ - Turkowice-Zakład	gmina - Werbkowice	powiat - Hrubieszów	województwo - Zamość
2	Nazwa parku :	aktualna - dawna -			
3	Rodzaj parku i stan jego zachowania :	otoczenie cerkiewki - zabytkowe dęby			
4	Czas powstania :	XVIII i XIXw.			
5	Położenie parku :	teren płaski, z dala od szosy - przy drodze lokalnej			
6	Powierzchnia parku :	ogółem ha - I.0	w tym wód w ha -	czy są na niej budynki i jakie - drewniana cerkiewka	
7	Użytkownik parku :	Państwowe Technikum Rolnicze			
8	Czy jest w rejestrze :	data i nr rejestru -			
9	Istniejące dokumentacje /data i autor/ :	pomiar sytuacyjno wysokościowy -		inventaryzacja zieleni -	
		stadium historyczne -		założenia techniczno ekonomiczne -	
		techniczne, branżowe dokumentacje i ekspertyzy -			
10	Przeprowadzone dotychczas remonty :	częściowe remonty. Najbliższe otoczenie bud.pielęgnowane			

EWIDENCJA PARKU W TURKOWICACH

ZLECENIODAWCA:

WOJ.KONS. ZABYTEKÓW W ZAMOŚCIU

OPRACOWANIE:

ARCH. TADEUSZ AUGUSTYNEK

MGR INŻ. OGR. ANNA OBRĘBSKA

MGR J. TEODOROWICZ - CZEREPIŃSKA

ARCHIWUM
OŚRODEK OCHRONY
ZABYTEKOWEGO KRAJOBRAZU
ul. Szwoleżerów 9 tel. 621 62 41 w. 244

Nr inw. 3067

L U B L I N

1976

I. RYS HISTORYCZNY.

W XVII w. własność Rostkowskich, którzy w 1698r. sprzedali Andrzejowi Pakoszewskiemu, ten zaś Burczyńskim. W 1807r. od Stanisława Burczyńskiego nabywają Małomascy dobra Turkowice "wraz z zabudowaniami dworskimi".^{1/}

Zachowany jest testament Antoniego Małomaskiego z 1896r., w którym mowa o wybudowaniu kaplicy przez jego ojca; Jana /1824-51/. Znajduje się tu też charakterystyczny akapit dotyczący parku. Mianowicie testator podaje, iż "syn mój Edmund mieszkając przy mnie we dworze w Turkowicach był przeze mnie podejmowany i koszty za niego wyłącznie ponosiłem ekwipażów i zbytkowane utrzymywanie ogrodników".^{2/} Dotyczy to okresu 4 ćwierci XIX w.

Edmund objął jednak majątek dopiero w 1879r., sprzedając go w 1913r. Feliksowi Antoniemu Kobierzyckiemu, po którym w okresie międzywojennym liczni spadkobiercy.^{3/} W tym okresie majątek uległ parcelacji, a pałac rozbiórce ok. 1930r.^{4/}

Według Rejestru Ogrodów G. Ciołka był to pałac klasycystyczny XVIII w. wraz z ogrodem, w wyniosłym położeniu.^{5/} Przy zbiorze dokumentów księgi hipotecznej Turkowic znajduje się plan z 1894r., ukazujący ów zespół pałacowo parkowy /il.1/, położony po środku obecnej wsi.^{6/}

Niestety w chwili obecnej brak tu jest wszelkich śladów pałacu, w miejsce którego pole orne, obok resztki sadu dworskiego 60-70 lat.

Z drzew parkowych ostatnie lipy wycięto w latach 1960-ych. Jediną pozostałością jest część muru ogrodzeniowego parku włączona do zabudowań gospodarczych ob. Pilusia.

Natomiast poza wsią w tejże miejscowości w części zwanej Turkowice - Zakład, znajduje się zespół poklasztorny. Był tu zakon sióstr prawosławnych zwanych "Menażłami" /filia zakonu w Radecznicy/, założony przez cara Mikołaja II dla Wielkiej Księżny Gorczakowej, będącej tu przeoryszą.^{7/} Siostry prowadziły zakład wychowawczy. Stąd też rozległy zespół budynków klasztornych, szkolnych, gospodarczych i internatowych, a ponadto cerkiewka włączona w kompleks zabudowy. Na środku prostokątnego placu utworzonego pomiędzy dwoma kompleksami zabudowy wznosił się także okazały sobór zniesiony po I wojnie, a przy wjeździe do zespołu znajduje się budynek zwany "Czajnią" /herbaciarnia z salką teatralną/, wzniesiony specjalnie z okazji wizyty cara u przeoryszy. W 1915r. zakonnice opuściły zespół, gdzie umieszczono szpital wojskowy.

Istniejąca obok mała drewniana cerkiewka pomnika z XVIII wieku,^{8/} przeznaczona w chwili obecnej do przeniesienia do skansenu, pełniła wówczas rolę kaplicy grobowej, wokół której powstał cmentarzyk wojenny 1918.

Po wojnie siostry Służebniczki Starowiejskie prowadziły w Turkowicach Dom Dziecka dla sierot powojennych.

Zakład wychowawczy utrzymywał się tu także w czasie II wojny i bezpośrednio po zakończeniu działań. W sumie przez Turkowice przewinęło się ok. 9000 osieroconych dzieci z okresu obu wojen światowych. W tym udzielano też pomocy dzieciom z ghetta, o czym /bez podania nazwy zakładu/ wzmianki w "Najeźdźcach" Dobraczyńskiego.

W latach 1951-9 mieścił się tu Ośrodek Szkoleniowy Traktorzystów PZM i PGR.

Od 1959 r. zespół zajęła Dwuletnia Szkoła Rolnicza II stopnia, od 1961 Technikum Rolnicze, które w latach 1969-72 przeprowa-

dziło generalny remont zespołu i modernizację.

Dla celów modernizacji zespołu wykonane były m.in. plany sytuacyjne 1 : 1000 w posiadaniu kierownictwa Technikum w/m.^{9/}

II. O P I S

Przy omówionym zespole zabudowy zakładu zagospodarowanie terenu poprawne.

W miejscu d.soboru pomiędzy budynkami poklasztornymi ciągnie się rozległy, pielęgnowany trawnik.

Na pld.zachód od kompleksu zabudowań usytuowana jest wzmiankowana cerkiewka, przy której 2 lipy i kilka pomnikowych dębów.^{10/}

W tymże kierunku teren zakładu graniczy z dąbrową o zabytkowym drzewostanie.

Ponadto na pln.wschód od zakładu młodsze zalesienie sosnowe, a pomiędzy budynkami zespołu rozrzucone luźno drzewa, których skróconą inwentaryzację podano poniżej.

Jednakże nie stanowią one obecnie kompozycji parkowej.

III. SKRÓCONA INWENTARYZACJA ZIELENI

Na terenie zespołu występuje ^{zielen'} wysoka, wśród której na uwagę zasługują:

2 lipy drobnolistne o ϕ 120 cm w otoczeniu cerkiewki i 4 dęby szypułkowe o ϕ pnia 80 cm, 100 i 120 cm.

Ponadto przy pld.zach.granicy zakładu /dąbrowa/ występują dęby szypułkowe w ilości ok.40 szt o ϕ pnia 30-60 cm.

Przy budynkach mieszkalnych w parku - brzozy brodawkowate
szt ok.20 o ϕ pnia 30-50 cm.

Świerki - *Picea abies* m.in. adaptowane na boisku przy internacji
18 szt.

Pinus silvestris - zalesienie we wschodniej części terenu
przy wjeździe.

Populus simonii *fastigiata* i *P.alba*

Corpinus betulus

Acer platanoides.

Stare drzewa wymagają zabiegów chirurgicznych. Stan zdrowotny
nasadzeń dokonanych przez obecnego użytkownika - dobry.

Rola w krajobrazie

Zespół posiada znaczenie jako zaplecze dydaktyczne Szkoły
Rolniczej, i ośrodek kultury rolnej.

Łączy się z zalesieniami sosnowymi w najbliższej okolicy.

III. WNIOSKI KONSERWATORSKIE.

Ochroną konserwatorską należy objąć w otoczeniu cerkiewki lipy i dęby o charakterze pomnikowym.

Natomiast ochroną krajobrazową cały kompleks zabudowań zakładu oraz dąbrowę przy jego granicy.

Zespół poklasztorny nie jest wciągnięty do Spisu Zabytków i Katalogu Zabytków Sztuki - podczas gdy zasługuje na wciągnięcie go do rejestru, gdyż reprezentuje walory architektoniczne eklektyzmu z k.XIX w. w postklasycystycznej redakcji. Oznacza się przy tym dobrym stanem technicznym i monumentalnością rozplanowania.

Niedopuszczalne jest lokalizowanie obiektów kubaturowych, a nawet boisk w miejscu d.soboru, gdzie obecnie trawnik. Należy ograniczyć tu również wprowadzenie zieleni wysokiej, utrzymany winien być tu trawnik z nielicznymi grupami krzewów różnej wysokości.

Użytkownik - Technikum Rolnicze odznacza się dużą kulturą zagospodarowania terenu, jest też w stanie własnymi siłami dokonywać zabiegów konserwacyjnych, którym należy zapewnić fachową konsultację.

IV. P R Z Y P I S Y

- 1/ PBN w Hrubieszowie, księga hipoteczna nr 697 wraz ze zbiorem dokumentów.
- 2/ Tamże testament nlb [REDACTED] z 1896r.
- 3/ Księga hipoteczna, dział II.
- 4/ Wywiady ustne z mieszkańcami wsi.
- 5/ G.Ciołek, Rejestr ogrodów woj.lubelskiego, *maszyn. 1964, sub voce.*
- 6/ Zbiór dokumentów przy księdze hipotecznej.
Podczas gdy plany Turkowic z 1875r. 1:5000 i 1:4200 przechowywane w WAPL. Plany uwłaszczeniowe nr 360 -2 nie przynoszą tu żadnych danych /pola orne, lasy/.
- 7/ Całość historii Zakładu wg Kroniki prowadzonej przy Technikum Rolniczym w/m.
- 8/ W.Piątek; Ziemia hrubieszowska, Hrubieszów 1965 sub voce
- 9/ Jak w przypisie 7.
- 10/ R.Borowy i J.Górski; Przewodnik po woj.lubelskim.
Nasza przyroda , W-wa 1974, s.159 oraz D.Fijałkowski;
Pamiętniki przyrody, Lublin 1975 sub voce.

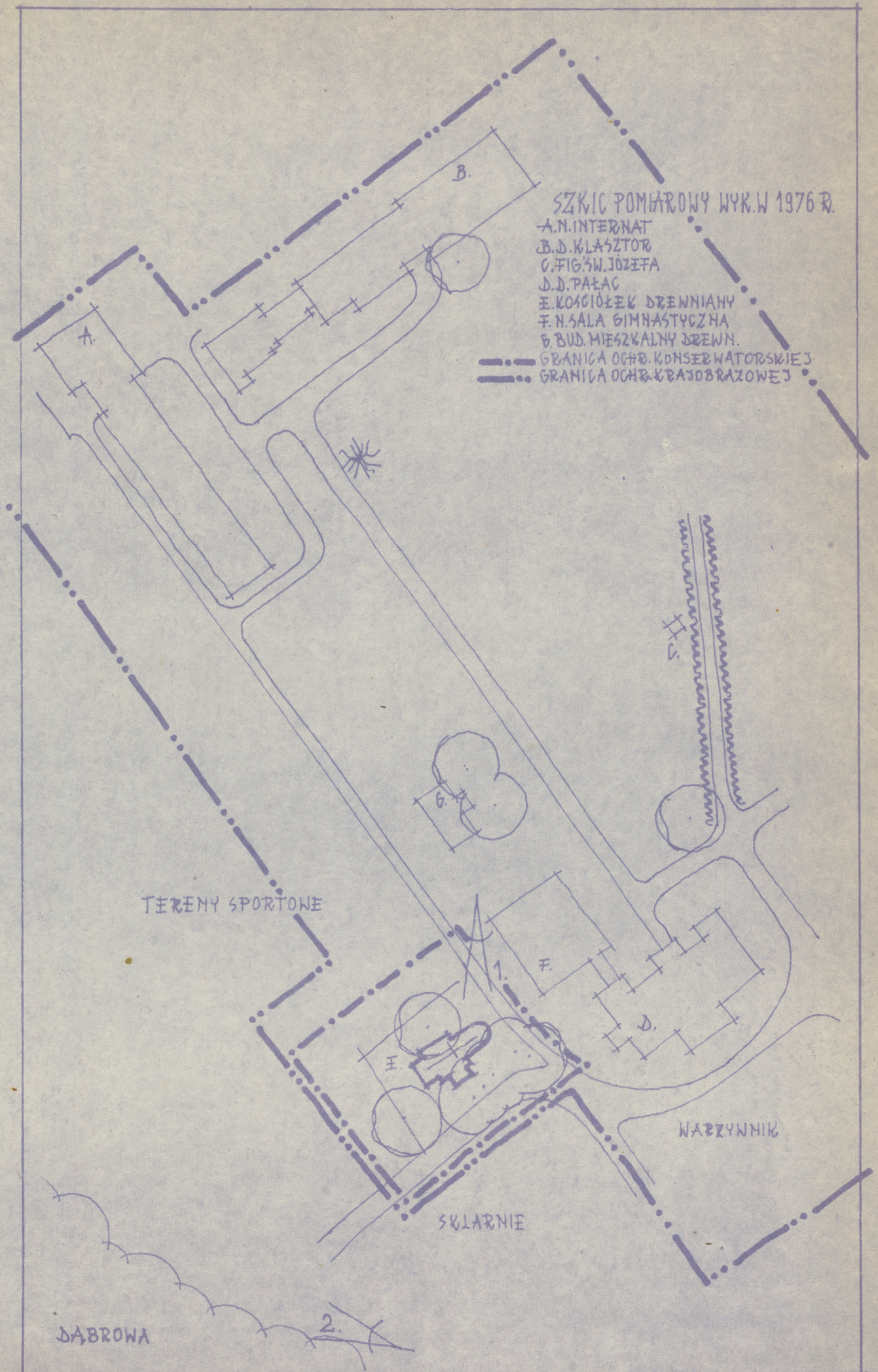
TURKOWICE WIEŚ

ODRYSZ Z MAPY WYKONANEJ W 1934 R.
SKALA 1:4000

1. MIEJSCE WYKONANIA FOTO

A R C H I W U M
OSRODEK OCHRONY
ZABYTKOWEGO KRAJOBRAZU
ul. Szwoleżerów 9 tel. 621 62 41 w. 244

Nv imm. 3067

Fot. I-Turkowiec Zakład. Dęby szypułkowe o \varnothing 80-100
przy drewnianym kościółku.

Pet.2-Turkowiec Zakład.Dęby przy zachodniej
granicy zakładu.

Fot.3-Turkowiec Wies.Mur d.oraazerii.

Pot.4-Turkowice Wies.Krzewy w miejscu d.aleii lipowej.

Fot.5-Turkowiec Wied.Sad podwerski-piękny okaz gruszy.

Pot.6-Turkowice Wica.Sad podwerski.